

Сұлтанбаева Г.С.,
Тойлыбаева А.М.

**Сандық және жаңа медиа
технологиялар дамуындағы
жаңа үрдістер**

Мақалада қазіргі сандық және жаңа медиа технологиялар дамуындағы заманауи, жаңа үрдістер сөз болады. Қазіргі ақпараттық қоғам мен нарық жағдайындағы сандық және жаңа медиа технологиялардың өзіндік рөлі айқындалып, осы тақырыпқа байланысты тұжырымдамалар ұсынылады. Шетелдік басылымдардың зерттеулеріне өзіндік көзқараспен келген автор ең соңғы деректер бойынша жаңа ақпараттар береді. Ақпарат ағынының қазіргі заманғы дамуының жылдам жүзеге асып жатқанын, сандық технологиялар мен жаңа медианың күннен-күнге жаңа қосымшалармен толығып жатқанын ескерсек, автор мақаласының маңыздылығын бірден айқындауға болады. Бірнеше үрдістердің әрқайсысына жеке тоқталып, жеке анықтама бере отырып, автор заманауи үрдістердің сипаттамасын жасап шығарған. Сонымен қатар сандық және жаңа медиа технологиялардың негізгі үрдістерін топтастырған. Сол арқылы заманауи үрдістердің топталған, ғылыми негізделген жүйесі шығарылған.

Түйін сөздер: сандық технология, нарық, жаңа медиа, медиа технологиялар, сандық медиа, интернет, жаһандану, ақпаратты басқару.

Sultanbaeva G.S.,
Toilybayeva A.M.

**New tendencies in the
development of digital and new
media**

In article is considered new tendencies in development of digital and new media. Comes to light the main tendencies in development of digital and new media. It is offered the known concepts about new tendencies and the main role of digital and new media in the present information world and the market of information comes to light. Considering and stating the point of view to materials of foreign sources the author analyzes the newest theories and gives the newest information. Proceeding from the fact that new applications to mobile and to others a smart to devices are updated every day and the bystry flow of information is performed, article of the author has the big importance in the sphere of digital and new media. Determining each tendency separately the author gives definitions to the newest tendencies of this sphere. And also groups the main тенденцияив development of new and digital media. From this it is possible to determine the main current trends and scientifically based system.

Key words: digital technology, market new media, media of technology, digital media, Internet, globalization, management of information.

Сұлтанбаева Г.С.,
Тойлыбаева А.М.

**Новые тенденции в развитии
цифровых и новых медиа**

В статье рассматриваются новые тенденции в развитии цифровых и новых медиа, изучены концепции новых медиа, определена роль цифровых технологий в развитии мирового информационного рынка. Авторы анализируют материалы зарубежных источников, описывают новые приложения к мобильным и другим смарт-устройствам. Определяя каждую тенденцию отдельно, авторы дают определения самым новым тенденциям в этой сфере. А также группируют основные тенденции в развитии новых и цифровых медиа, формируя научно-обоснованную систему.

Ключевые слова: цифровые технологии, рынок, новые медиа, медиатехнологии, цифровые медиа, интернет, глобализация, управление информацией.

**САНДЫҚ ЖӘНЕ
ЖАҢА МЕДИА
ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ДАМУЫНДАҒЫ ЖАҢА
ҮРДІСТЕР**

Сандық және жаңа медианың қазіргі өзгерісі көз ілеспес жылдамдықпен жүзеге асуда. Әлемнің ақпарат алаңы секунд сайын жаңарып, қоғамның алға ілгерілеуін қамтамасыз етуде. Осыдан он шақты жыл бұрын ғана ақпаратқа дәл қазіргідей қол жетімділік болмаған. Қазіргі уақытта әлемдегі сандық технологиялардың дамуының арқасында «айшылық алыс жерлерден, жылдам хабар алғызып», адамдар өзара үлкен ақпарат алаңының тұрғындарына айналды. Бұл ойымызды өткен ғасырдың басында Максвелл: «Бүгінде әлем үлкен алып деревняға айналды» [1] деп шегелеп айтып та кеткен.

Сандық және жаңа медиа ақпараттық қоғамның жеткен жетістіктерінің нәтижесі. Қоғамның ақпаратқа, жаңалыққа деген мұқтажы барлық жаңа технологиялардың өмірге келуіне әкелді. Е. Масуда [2] ақпараттық қоғамды материалдық құндылықтарға қарағанда, ақпараттық құндылықтарды тірек ететін қоғам ретінде және материалдық түрдегі капиталға қарағанда, білімге жіберілген капиталды бағалайтын экономика түрінде қарастырады. Американдық экономист В. Мартин ақпараттық қоғамды: «...өмір сапасы, әлеуметтік өзгеріс мүмкіндігі және экономикалық дамуды көп дәрежеде ақпаратқа, оны қолдануға тәуелді қоғам» [3] деп қарастырады. Ал әрі қарай ақпараттық қоғамның бес критерийін келтіреді:

1) экономикалық: ақпараттық бөлімін В. Мартиннің қарастыруы бойынша, біріншіден, ақпараттық қоғамға қарай қозғалыс ретінде, ал екіншіден, қазіргі экономикалық өмірдің құрамды бөлігі ретінде;

2) технологиялық: берілген критерий жеке адамның барлық іс-әрекетіне қаншалықты технология енгізілетінін көрсетеді;

3) әлеуметтік: жеке адамдардың әлеуметтік іс-әрекеті ақпараттық технология әсерінен өзгереді;

4) саяси: қатардағы азаматтар басқаруға тікелей қатыса алатын жаһандық жиын өткізудің өзіндік түрін қалыптастыруда;

5) мәдени: ғаламдық көлемде мәдениеттің өзара әрекеті мен өзара араласуы болады.

Осылайша, ақпараттық қоғамның теориясын қалыптастыру кезінде, қоғамдағы ақпараттық өнімдерді өндіру материалдық

құндылықтарды игеруге қарағанда жоғарырақ болуы заңды болып саналды.

Ал енді сол ақпараттық қоғамның қазіргі жаңа тенденциялары ол жаңа медианың дәстүрлі медианы өзіне кіріктіруі, конвергентті журналистиканың дамуы бұл қазіргі журналистика мен коммуникациялық теорияның басты үрдістері. Осы тақырып аясында әлемдік дерек көздерін қарастыра, салыстыра отырып, 2016 жылғы негізгі үрдістерді саралап көрген едік. Бірінші дерек көзі, 2 ғасырға жуық тарихы бар, Ұлыбританияның беделді *The Guardian* басылымы [4]. Басылым арнайы зерттеудің нәтижесінде осы жылы сандық және жаңа медиада болып жатқан үрдістерінің тізімін ұсынады. Тізім мынадай үрдістерді атап көрсетеді:

- Виртуалды шындық;
- Қосымша шындық;
- Ағындық ақпарат тарату қызметтері;
- Сапалы контент;
- Мобильді жанды ағынды ақпарат тарату;
- Сәттік маркетинг;
- Хабарландырулардың жекешеленуі;
- Хабарландыруларға тосқауыл қою;

The Guardian ұсынған бұл тізімді әртүрлі ғалымдар мен жаңа медиа зерттеушілері, оқырмандар түрлі қабылдап өз ойлары мен пікірлерін жолдаған. Кері байланыс арқылы олардың пікірлерін оқи отырып, түрлі қызықты деректерді де кездестіруге болады. Алайда біз осы тізім бойынша әлемдік ақпарат алғандағы нақты мысалдарды негізге ала отырып, 2016 жылғы сандық және жаңа медианың үрдістеріне сипаттама беріп кетсек.

Тізім бойынша алғашқысы, **виртуалды шындық**. Виртуалды шындыққа жетудің бүгінде сан алуан жолдары жасалып жатыр. Үш өлшемді (3D) фильмдерді жасаудан бастап, жеті, бес өлшемді көзілдіріктер арқылы кез келген адамды сандық ойындардың, бейнелердің ішіне кіргізіп жіберуге мүмкіндік бар. Ең соңғы бүкіләлемдік сандық технологияның жетістігі ретінде, виртуалды шындыққа жетудің соңғы қадамы ретінде әлем халқының назарын аударған *Pokemon Go* ойынын айтуға болады. 2016 жылдың тамыз айының дерегі бойынша алғашқы іске қосылған күннен бастап (6 маусым 2016 жылы іске қосылды) 100 млн қолданушы осы ойынды өз смартфондарына жүктеген. *iOs*, *Android* қолданушыларының барлығына бірдей тегін жүктеуге болғанымен, ойынның арнайы қосымшалары ақшалай негізде жүктеледі. Бүгінде ойын қолданушылары осы ойынды

ойлап тауып, іске қосқан компанияға күн сайын 10 млн доллардан табыс келіп отыр. Әлем халықтары арасында үлкен резонанс тудырған бұл ойын бірнеше елдер үшін жүктеп алынбайды. Дегенмен олар өзге ел аккаунттарынан тіркеліп, ойынның қызығын көруде. Қытай билігі ойынды тым шынайы болғаны үшін қолданушыларға жүктелмейтіндей етіп, қарсылық шарасын қолдануда. Біздің елімізде бұл ойын әзірге жастар арасында ғана танымал болып отыр. Үлкендер арасында *Pokemon Go* ойынын жүктеп алып, виртуалды шындық іздеп жүргендерді кездестіре қоймадық. Алайда бұл уақыттың еншісіндегі ғана дүние деп болжайды ойын шығарушылары. Олардың ойынша үш жастан асқан кез келген қолданушы үшін бұл ойын қызық болуы тиіс.

Екінші үрдіс, **қосымша шындық**. Бұл виртуалды шындыққа қосымша болып келетін, тұтынушылар мен оқырмандар үшін ақпарат таратудағы, сауда жасаудағы, тауар өткізудегі қолданылатын қосымша элементтердің жиынтығы. Күнделікті теледидар қарап отырып немесе көшедегі электронды-сандық жарнама билбордтарын қарап отырып тұтынушы негізгі ақпараттан бөлек, қосымша шындық ақпараттарын алады. *Google*, *Microsoft* сынды ірі корпорациялар осы үрдісті келер жылдардан бастап дұрыстап қолға алып, сандық және жаңа медиа технологиялардың арасындағы үздіктер қатарына енгізуде қолға алуды жоспарлап отыр. Қосымша шынайылық немесе қосымша шындық деп аталатын бұл үрдісте технологияны ұсынушылар тұтынушылар, оқырмандар көзқарасына қосымша элементтерді бере отырып, сананы өзгертуге тырысады. Оқырмандар мен тұтынушылар бұл үдерістің қалай жүзеге асқанын байқамауы да ықтимал.

Ағындық ақпарат тарату қызметтері деп аталатын келесі бір үрдіс, бұл *Youtube* және өзге де видеоконтенттен тұратын сайттардың үстемдік құрып тұрғанынан хабар беретін үрдіс. Зерттеулерге сүйенсек бүгінде адамдар теледидарға қарағанда ғаламтор арқылы бағдарламалар көруді жөн санайды. Себебі уақытты бақылау өз қолында, орынды таңдау да өз еркіндегі шаруа. Демек адамдар өз уақыттары мен ыңғайлылық тұрғысынан сандық нұсқада видеоақпарат көруді дұрыс деп санайды.

Сапалы контент. Әрине қазіргі уақыт санмен бірге сапаға жұмыс істеуді талап етіп отыр. Тұтынушылардың талғамы жылдан жылға жоғарылап және алуан түрге бөлініп

келе жатқандықтан, сандық және жаңа технологияларды жасап шығарып, ұсынушылар сапалы контентті ұсынуға тырысады. Мысалы танымал Netflix компаниясы 2017 жылдан бастап өз контентін екі есе жасампаз етуге тырысатынын мәлімдеді. Демек көрермендер келер жылдан бастап өз қажеттіліктерін одан әрі сапалы түрде таба алатын болады. Айта кетейік Netflix 1997 жылы негізі қаланған көрермендерге кино және бейне өнімдердің ұсынушы, ағындық мультимедиялық компания.

Мобильді жанды ағынды ақпарат тарату деп аталатын келесі бір үрдіс, 2016 жылдың еншісіндегі үздіктер қатарына кіреді. Бастапқыда Twitter желісінің қосымшасы болып іске қосылған Periscope ағынды жанды ақпарат таратудың үздігі болып отыр. Бір мезгілде бірнеше көрерменді тікелей байланысқа шығара отырып бейнехабар таратуға әрі бірден кері байланыс орнатуға мүмкіндік беретін бұл қосымша Twitter-ге қарағанда 10 млн қолданушыны артық жинаған. Қазіргі таңда Facebook компаниясы да мобильді жанды ағынды ақпарат тарату платформасын жасап жатқанын мәлімдеді. Тұтынушылар шынайы уақытта, белгілі бір орында болып жатқан оқиғаны тамашалауға мүмкіндік алатын мұндай платформа сандық медианың үлкен жетістіктерінің бірі болары сөзсіз.

The Guardian басылымының тізіміне өз анықтамамызды бере отырып, осы тізімдерді топтауды жөн деп таптық. Біздің пікіріміздегі сандық және медиа технологиялардың қазіргі үрдістері жылдамдық, ауқымдылық және сапа. **Жылдамдық** миллисекундтар ішінде ақпараттың әлемге таралуы. Қазірде бір жаңалықтың бірнеше секунд ішінде Periscope немесе Instagram арқылы бүкіл әлемге таралуы қалыпты құбылыс болып кетті. Бұл жылдамдықтың нәтижесі. Мысалы Apple компаниясы 2003 жылдың сәуір айынан бастап iTunes Store алғашқы миллиард әнді сату үшін тура үш жыл уақыт кеткен болса, он жылдан кейін, яғни 2013 жылы ай сайын осы қосымша арқылы тұтынушылар миллиард өлең сатып алатын болған. 2000 жылдардың орта тұсында Facebook 42 апта ішінде 50 млн қолданушыға ие болса, бірнеше жылдан кейін-ақ WhatsApp осы көрсеткішке 12 айда жетті. Демек

әр жыл жылдамдықтың артуына үлес қосуда. Болашақта ақпараттың жылдам таралуына арналған платформалардың саны артқан уақытта, сапаға назар басымырақ аударылатыны сөзсіз. Себебі қазіргі ақпарат таратушылар арасында аздаған техникалық ақаулар бар. **Ауқымдылық** ақпараттың өте үлкен көлемін бір ғана нүктені баса отырып жүктеу. Бұл сандық технологиялардың үлкен жетістіктерінің бірі. Әрі бұл үрдіс ұдайы өз биігінен түспесі анық. Қазіргі таңда көптеген нанотехнологтар, биотехнологтар мен дәрі жасаушылар, медицина ғалымдары бір-бірімен ауқымды зерттеулерді өзара бөлісе отырып, уақыт пен қаражат үнемдеуді қолға алған. Қарапайым оқырман мен тұтынушыға қолжетімсіз болғанымен, әлемнің екі түкпірінде отырған ғалымдар қазіргі таңда сандық технологияның осы бір үрдісін тұрақты пайдалана отырып, өз қызметтерін жүзеге асыруда. **Сапа** сан көбейе бастаған сәттен бастап компаниялардың жұмыс істейтін негізгі бағыты. Яғни бәсекелестерден озу үшін сапаға басты назар аударады. Аудара отырып, тұтынушыларға қажетті өнімнің жасампаз болуын қамтамасыз етеді. Сапалы өнімді тұтынушылар сандық және жаңа медиа жетістіктерінің бұдан әрі дамуына қарай ұмтылады. Осылайша дамудың үздіксіз үдерістері жүзеге асып отырады.

Сандық және жаңа медиа технологиялардың дамуы бүгінде үздіксіз әрі өте жылдам үдерістердің бірі болып отыр. Оның даму барысын бақылау үшін тұтынушылар тұрақты түрде әлеуметтік желілердің, белгілі бір сайттардың тұрақты қолданушылары болса болғаны. Ал біз осы мақалада 2016 жылғы негізгі үрдістерді тізіп шығуға тырыстық. Зерттеулер нәтижесі бойынша келген қорытындымыз, тұтынушылар қажеттілігін қанағаттандыру үшін сандық технологияларды жасап шығарушы, жаңа медианы бақылаушы компаниялар өзара бәсекелестік жасай отырып, тұтынушыларға сапалы контент ұсынууда. Заманауи үрдістердің барлығы оқырмандар, көрермендер мен тыңдармандардың өмірінің бір бөлшегіне айнала отырып, ақпарат ағынын оңай қабылдап, оны таратып өңдеуші ақпараттың бір бөлшегіне айналдырып отыр.

Әдебиеттер

- 1 Максвелл Д. 21 неопровержимый закон лидерства. – Минск: Попурри, 2005. – С. 167.
- 2 Масуда Е. Информационное общество как постиндустриальное общество / сост. В.А. Чаликова. – М.: Инион, 1983. – С. 292.
- 3 <https://www.armstrongeconomics.com/>
- 4 <https://www.theguardian.com/advertising/2015/dec/21/digital-media-trends-2016-trends>

Referenses

- 1 Maksvell D. 21 neoproverzhimyj zakon liderstva. – Minsk: Popurri, 2005. – S. 167.
- 2 Masuda E. Informacionnoe obshhestvo kak postindustrial'noe obshhestvo / sost. V.A. Chalikova. – M.: Inion, 1983. – S. 292.
- 3 <https://www.armstrongeconomics.com/>
- 4 <https://www.theguardian.com/advertising/2015/dec/21/digital-media-trends-2016-trends>